

УДК 351.86

Н. Г. Клименко,  
к. держ. упр., доцент кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою, Національна академія державного управління при Президенті України

# ЄДИНА ДЕРЖАВНА СИСТЕМА ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ: СКЛАДОВІ, ЗАВДАННЯ ТА РЕЖИМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

N. Klimenko,  
candidate of sciences from public administration, associate professor of global studies, european integration and national security management National academy of public administration the President of Ukraine

## THE ONLY STATE SYSTEM OF CIVIL PROTECTION: COMPONENTS, TASKS AND MODES OF OPERATION

*Досліджено основні завдання єдиної державної системи цивільного захисту, її складові, а також режими функціонування (повсякденного функціонування; підвищеної готовності; надзвичайної ситуації; надзвичайного стану) і завдання, які система виконує у випадку їх запровадження, а також у особливий період.*

*Investigational basic tasks of the unique state system of civil defence, its components and modes of operation (daily operation, high availability, extraordinary situation, extraordinary position) and tasks that the system performs in the case of their implementation, as well as the special period.*

*Ключові слова: єдина державна система цивільного захисту, цивільний захист, надзвичайна ситуація.  
Key words: unique state system of civil defence, civil protection, extraordinary situation.*

### ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Забезпечення захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій (далі — НС) різного характеру є однією з важливіших функцій держави щодо забезпечення стійкого розвитку та національної безпеки країни і залишається актуальним питанням, що постає перед органами державного управління в сучасних умовах. Але реформування у цій сфері потребує зважених та раціональних рішень з урахуванням соціальних економічних, політичних умов, які склалися у країні, та глобалізаційних процесів, що відбуваються у світі.

### АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

Дослідженням різних аспектів забезпечення природно-техногенної безпеки та цивільного захисту присвячені праці вітчизняних науковців, серед яких: Андреев, Ю. Білоус, Г. Іщенко, Л. Жукова, А. Качинський, С. Кузнichenko, В. Михайлов, Г. Рева, О. Труш, І. Шпильовий та інші. Але з прийняттям Кодексу цивільного захисту України (далі — Кодекс) та затвердженням на його підставі постановою Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 № 11 Положення про єдину державну систему цивільного захисту (далі — Положення) зазначена система зазнала певних змін.

### МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження єдиної державної системи цивільного захисту (далі — ЄДСЦЗ), а саме її складових, завдань та режимів функціонування.

### ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту у мирний час та в особливий період здійснюється ЄДСЦЗ [1: 2].

ЄДСЦЗ є сукупністю органів управління, сил і засобів центральних та місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим (далі — АР Крим), виконавчих органів рад, підприємств, установ та організацій, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту [2].

Основними завданнями ЄДСЦЗ є забезпечення готовності міністерств та інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування (далі — ОМС), підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на запобігання і реагування на НС; забезпечення реалізації заходів щодо запобігання виникненню НС; навчання населення щодо поведінки та дій у разі виникнення НС; виконання державних цільових програм, спрямованих на запобігання НС, забезпечення сталого функціонування підприємств, установ та органі-

зацій, зменшення можливих матеріальних втрат; опрацювання інформації про НС, видання інформаційних матеріалів з питань захисту населення і територій від наслідків НС; прогнозування і оцінка соціально-економічних наслідків НС, визначення на основі прогнозу потреби в силах, засобах, матеріальних та фінансових ресурсах; створення, раціональне збереження і використання резерву матеріальних та фінансових ресурсів, необхідних для запобігання і реагування на НС; оповіщення населення про загрозу та виникнення НС, своєчасне та достовірне інформування про фактичну обстановку і вжиті заходи; захист населення у разі виникнення НС; проведення рятувальних та інших невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків НС, організація життєзабезпечення постраждалого населення; пом'якшення можливих наслідків НС у разі їх виникнення; здійснення заходів щодо соціального захисту постраждалого населення; реалізація визначених законом прав у сфері захисту населення від наслідків НС, в тому числі осіб (чи їх сімей), що брали безпосередню участь у ліквідації цих ситуацій; інші завдання, визначені законом [1].

Керівництво ЄДСЦЗ здійснює Кабінет Міністрів України.

Безпосереднє керівництво діяльністю ЄДСЦЗ здійснює Державна служба України з надзвичайних ситуацій (далі — ДСНС).

ЄДСЦЗ складається з постійно діючих функціональних і територіальних підсистем та їх ланок. Типові положення про функціональну і територіальну підсистему затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Функціональні підсистеми ЄДСЦЗ (далі — функціональні підсистеми) створюються центральними органами виконавчої влади у відповідній сфері суспільного життя з метою захисту населення і територій від НС у мирний час та в особливий період, забезпечення готовності підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на запобігання і реагування на НС. Безпосереднє керівництво діяльністю функціональної підсистеми здійснюється керівником органу чи суб'єкта господарювання, що створив таку підсистему [2].

Положення про функціональні підсистеми розробляються на підставі типового положення про таку підсистему і затверджуються центральними органами виконавчої влади, що їх створили, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту. У разі якщо діяльність центральних органів виконавчої влади спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через відповідного міністра, зазначені положення затверджуються такими міністрами за погодженням із центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

До складу функціональних підсистем входять органи управління та підпорядковані їм сили цивільного захисту, відповідні суб'єкти господарювання, які виконують завдання цивільного захисту.

Відповідно до Положення про ЄДСЦЗ центральні органи виконавчої влади створюють функціональні підсистеми [2]:

Мінагрополітики — підсистему захисту сільськогосподарських рослин і тварин (через Держветфітослужбу); підсистему охорони і захисту лісів (через Держлісагентство); підсистему запобігання і реагування на НС у сфері рибного господарства (через Держрибагентство);

МВС — підсистему забезпечення охорони громадського порядку і організації безпеки дорожнього руху;

Мінприроди — підсистему моніторингу навколишнього природного середовища; підсистему запобігання та ліквідації НС в зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення (через ДАЗВ); підсистему протипаводкових заходів (через Держводагентство); підсистему спостереження, контролю, прогнозування геологічних і геофізичних процесів та забруднення підземних вод (через Держгеонадра);

Мінекономрозвитку — підсистему державного матеріального резерву (через Держрезерв);

Міненерговугілля — підсистему безпеки електроенергетичного та ядерно-промислового комплексів; підсистему безпеки нафтогазового комплексу; підсистему безпеки вугільно-промислового комплексу;

Мінінфраструктури — підсистему запобігання і реагування на загрозу або виникнення НС на залізничному транспорті; підсистему запобігання і реагування на загрозу або виникнення НС на морському і річковому транспорті в акваторії торговельних портів, організації пошуково-рятувальних робіт в акваторії Чорного та Азовського морів; підсистему запобігання і реагування на загрозу або виникнення НС у дорожньому господарстві (через Укравтодор);

Мінрегіон — підсистему безпеки у сфері експлуатації об'єктів житлово-комунального господарства;

МОЗ — підсистему медичного, біологічного та психологічного захисту населення; підсистему забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення;

Мінпромполітики — підсистему запобігання НС і ліквідації їх наслідків в організаціях і на об'єктах галузей промисловості;

МОН — підсистему навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у НС (з питань безпеки життєдіяльності);

Міноборони — підсистему запобігання НС і ліквідації їх наслідків у підпорядкованих організаціях, на підвідомчих об'єктах і територіях;

Мінкультури — підсистему запобігання НС і ліквідації їх наслідків на об'єктах культури та захист об'єктів культурної спадщини, планування заходів щодо евакуації матеріальних цінностей, що належать до національної культурної спадщини;

ДСНС — підсистему реагування на НС, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт;

Держкомтелерадіо — підсистему інформування населення про загрозу та виникнення НС;

Держатомрегулювання — підсистему безпеки об'єктів ядерної енергетики.

Територіальні підсистеми ЄДСЦЗ (далі — територіальні підсистеми) діють в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі з метою здійснення заходів щодо захисту населення і територій від НС у мирний час та в особливий період у відповідному регіоні [2].

Положення про територіальні підсистеми розробляються на підставі типового положення про таку підсистему і затверджуються відповідно Радою міністрів АР Крим чи місцевими державними адміністраціями за погодженням із центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

Ланки територіальних підсистем створюються Радою міністрів АР Крим — у районах АР Крим; районними, районними у містах Києві та Севастополі державними адміністраціями — у районах, районах у містах Києві та Севастополі; ОМС — в обласних центрах, у містах обласного і районного значення. Положення про ланку те-

риторіальної підсистеми затверджується органом, що її створив.

Безпосереднє керівництво територіальною підсистемою, її ланкою покладається на посадову особу, яка очолює орган, що створив таку підсистему, ланку. Безпосереднє керівництво територіальною підсистемою АР Крим покладається на Раду міністрів АР Крим [2].

До складу територіальних підсистем та їх ланок входять органи управління та підпорядковані їм сили цивільного захисту, відповідні суб'єкти господарювання.

У складі ЄДСЦЗ функціонують постійно діючі органи управління цивільного захисту, координаційні органи, сили цивільного захисту функціональних і територіальних підсистем.

Постійно діючими органами управління цивільного захисту, до повноважень яких належать питання організації та здійснення заходів цивільного захисту, є на державному рівні — Кабінет Міністрів України, ДСНС, а також центральні органи виконавчої влади, що створюють функціональні підсистеми, та підрозділи з питань цивільного захисту у складі їх апаратів; на регіональному рівні — Рада міністрів АР Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації, підрозділи з питань цивільного захисту, які утворюються у їх складі, територіальні органи ДСНС; на місцевому рівні — районні, районні у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчі органи міських (міст республіканського АР Крим і міст обласного значення) рад, підрозділи з питань цивільного захисту, які утворюються у їх складі, виконавчі органи селищних та сільських рад, підрозділи територіальних органів ДСНС; на об'єктовому рівні — керівні органи підприємств, установ та організацій, а також підрозділи (посадові особи) з питань цивільного захисту, які утворюються (призначаються) такими органами відповідно до законодавства [2].

Координаційними органами є на загальнодержавному рівні — Державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та НС; на регіональному рівні — комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та НС АР Крим, областей, м. Києва та Севастополя; на місцевому рівні — комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та НС районів, міст, районів у містах, селищ, на об'єктовому рівні — комісії з питань НС підприємств, установ та організацій. Діяльність зазначених комісій провадиться відповідно до положень про них.

Для координації робіт з ліквідації наслідків конкретної НС на державному, регіональному, місцевому та об'єктовому рівні у разі потреби утворюються спеціальні комісії з ліквідації наслідків НС, діяльність яких провадиться відповідно до положень про такі комісії.

Для забезпечення управління у режимі повсякденного функціонування органами управління та силами цивільного захисту, координації їх дій, здійснення цілодобового чергування та забезпечення функціонування системи збору, оброблення, узагальнення та аналізу інформації про обстановку в районах виникнення НС функціонують на державному рівні: оперативно-чергова служба державного центру управління в НС ДСНС; оперативно-чергові (чергові, диспетчерські) служби центральних органів виконавчої влади (у разі їх утворення); на регіональному рівні: оперативно-чергові служби пунктів управління Ради міністрів АР Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій; оперативно-чергові служби центрів управління в НС територіальних органів ДСНС; оперативно-чергові (чергові, диспетчерські) служби територіальних органів центральних органів виконавчої влади, підприємств, ус-

танов та організацій (у разі їх утворення); на місцевому рівні: чергові служби райдержадміністрацій та виконавчих органів міських рад; оперативно-чергові (чергові, диспетчерські) служби територіальних органів центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (у разі їх утворення); на об'єктовому рівні — чергові (диспетчерські) служби підприємств, установ та організацій (у разі їх утворення) [2].

У разі виникнення НС до роботи центрів управління в НС залучаються представники заінтересованих органів державної влади.

Для забезпечення сталого управління суб'єктами забезпечення цивільного захисту та виконання функцій, передбачених на особливий період, використовується державна система пунктів управління [1].

Для управління ЄДСЦЗ використовується телекомунікаційна мережа загального користування, телекомунікаційна мережа спеціального призначення та державна система урядового зв'язку.

До складу сил цивільного захисту ЄДСЦЗ входять Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту; аварійно-рятувальні служби; формування цивільного захисту; спеціалізовані служби цивільного захисту; пожежно-рятувальні підрозділи (частини); добровільні формування цивільного захисту.

Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту функціонує в системі ДСНС.

Центральні органи виконавчої влади утворюють спеціалізовані служби цивільного захисту [2]:

Мінагрополітики — спеціалізовану службу із захисту сільськогосподарських тварин і рослин;

Міненергougілля — спеціалізовану службу енергетики;

Мінрегіон — інженерну спеціалізовану службу та комунально-технічну спеціалізовану службу;

Мінекономрозвитку — спеціалізовану службу торгівлі та харчування;

Держрезерв — спеціалізовану службу матеріального забезпечення;

МОЗ — медичну спеціалізовану службу;

Мінінфраструктури — спеціалізовану службу транспортного забезпечення;

ДСНС разом з Адміністрацією Держспецзв'язку, Держкомтелерадіо — спеціалізовану службу зв'язку та оповіщення;

МВС — спеціалізовану службу охорони громадського порядку;

ДСНС — протипожежну спеціалізовану службу;

Мінпромполітики — технічну спеціалізовану службу.

До складу сил цивільного захисту функціональних підсистем входять спеціалізовані професійні аварійно-рятувальні служби; об'єктові аварійно-рятувальні служби; об'єктові формування цивільного захисту; галузеві та об'єктові спеціалізовані служби цивільного захисту; державні пожежно-рятувальні підрозділи (частини), що забезпечують відомчу пожежну охорону; добровільні формування цивільного захисту.

До складу сил цивільного захисту територіальних підсистем входять підрозділи (частини) Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту; регіональні, комунальні, об'єктові аварійно-рятувальні служби та аварійно-рятувальні служби громадських організацій; об'єктові та територіальні формування цивільного захисту; територіальні та об'єктові спеціалізовані служби цивільного захисту; добровільні формування цивільного захисту. Облік сил цивільного захисту на державному рівні ведеться ДСНС, а регіональному рівні — її територіальними органами.

Для ЄДСЦЗ залежно від масштабу і особливостей НС, що прогнозується або виникла, в Україні або в межах конкретної її території встановлюється один із таких режимів: повсякденного функціонування; підвищеної готовності; НС; надзвичайного стану [1; 2].

В умовах нормальної виробничо-промислової, радіаційної, хімічної, сейсмічної, гідрогеологічної, гідрометеорологічної, техногенної та пожежної обстановки та за відсутності епідемій, епізоотій, епіфітотій ЄДСЦЗ функціонує в режимі повсякденного функціонування.

Основними завданнями, що виконуються ЄДСЦЗ у режимі повсякденного функціонування, є забезпечення спостереження, гідрометеорологічного прогнозування та здійснення контролю за станом навколишнього природного середовища та небезпечних процесів, що можуть призвести до виникнення НС на потенційно небезпечних об'єктах, об'єктах підвищеної безпеки та прилеглих до них територіях, а також на територіях, на яких існує загроза виникнення геологічних та гідрогеологічних явищ і процесів; забезпечення здійснення планування заходів цивільного захисту; здійснення цілодобового чергування пожежно-рятувальних підрозділів; розроблення і виконання цільових та науково-технічних програм запобігання виникненню НС і зменшення можливих втрат; здійснення планових заходів щодо запобігання виникненню НС, забезпечення безпеки та захисту населення і територій від таких ситуацій, а також заходів щодо підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту; забезпечення готовності органів управління та сил цивільного захисту до дій за призначенням; організація підготовки фахівців цивільного захисту, підготовка керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів щодо цивільного захисту, навчання населення діям у разі виникнення НС; створення і поновлення матеріальних резервів для запобігання виникненню НС, ліквідації їх наслідків; організація та проведення моніторингу НС, визначення ризиків їх виникнення; підтримання у готовності автоматизованих систем централізованого оповіщення про загрозу або виникнення НС [2].

У разі загрози виникнення НС за рішенням відповідно Кабінету Міністрів України, Ради міністрів АР Крим, обласних, Київської чи Севастопольської міських державних адміністрацій для ЄДСЦЗ у повному обсязі або частково для окремих її територіальних підсистем тимчасово встановлюється режим підвищеної готовності [1; 2].

Підставами для тимчасового введення в Україні або в межах конкретної її території для ЄДСЦЗ режиму підвищеної готовності на державному рівні є загроза виникнення НС державного рівня; на регіональному рівні — загроза виникнення НС регіонального рівня; на місцевому рівні — загроза виникнення НС місцевого рівня [2].

Основними завданнями, що виконуються ЄДСЦЗ у режимі підвищеної готовності, є здійснення оповіщення органів управління та сил цивільного захисту, а також населення про загрозу виникнення НС та інформування його про дії у можливій зоні НС; формування оперативних груп для виявлення причин погіршення обстановки та підготовки пропозицій щодо її нормалізації; посилення спостереження та контролю за гідрометеорологічною обстановкою, ситуацією на потенційно небезпечних об'єктах, території об'єкта підвищеної безпеки та/або за його межами, території, на якій існує загроза виникнення геологічних та гідрогеологічних явищ і процесів,

а також здійснення постійного прогнозування можливості виникнення НС та їх масштабів; уточнення (у разі потреби) планів реагування на НС, здійснення заходів щодо запобігання їх виникненню; уточнення та здійснення заходів щодо захисту населення і територій від можливих НС; приведення у готовність наявних сил і засобів цивільного захисту, залучення у разі потреби додаткових сил і засобів [2].

У разі виникнення НС за рішенням відповідно Кабінету Міністрів України, Ради міністрів АР Крим, обласних, Київської чи Севастопольської міських державних адміністрацій для ЄДСЦЗ у повному обсязі або частково для окремих її територіальних підсистем тимчасово встановлюється режим НС [1; 2].

Підставами для тимчасового введення в Україні або в межах конкретної її території для ЄДСЦЗ режиму надзвичайної ситуації на державному рівні є виникнення НС, що класифікується як ситуація державного рівня; на регіональному рівні — виникнення НС, що класифікується як ситуація регіонального рівня; на місцевому рівні — виникнення НС, що класифікується як ситуація місцевого рівня [2].

Режим підвищеної готовності та режим надзвичайної ситуації в Україні або в межах конкретної її території вводиться за рішенням Кабінету Міністрів України — на території усїєї держави або її окремих регіонів; за рішенням Ради міністрів АР Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій — на території відповідного регіону; за рішенням райдержадміністрацій та ОМС — на території відповідного району (міста) [2].

Рівень НС визначається відповідно до Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 № 368.

Основними завданнями, що виконуються ЄДСЦЗ у режимі надзвичайної ситуації, є здійснення оповіщення органів управління та сил цивільного захисту, а також населення про виникнення НС та інформування його про дії в умовах такої ситуації; призначення керівника робіт з ліквідації наслідків НС та утворення у разі потреби спеціальної комісії з ліквідації наслідків НС; визначення зони НС; здійснення постійного прогнозування зони можливого поширення НС та масштабів можливих наслідків; організація робіт з локалізації і ліквідації наслідків НС, залучення для цього необхідних сил і засобів; організація та здійснення заходів щодо життєзабезпечення постраждалого населення; організація та здійснення (у разі потреби) евакуаційних заходів; організація і здійснення радіаційного, хімічного, біологічного, інженерного та медичного захисту населення і територій від наслідків НС; здійснення безперервного контролю за розвитком НС та обстановкою на аварійних об'єктах і прилеглих до них територіях; інформування органів управління цивільного захисту та населення про розвиток НС та заходи, що здійснюються [2].

Режим надзвичайного стану для ЄДСЦЗ у повному обсязі або частково для окремих її територіальних підсистем тимчасово встановлюється у межах території, на якій введено правовий режим надзвичайного стану відповідно до Закону України "Про правовий режим надзвичайного стану".

У період дії надзвичайного стану ЄДСЦЗ функціонує відповідно до вимог Кодексу та з урахуванням особливостей, що визначаються згідно із Законом України "Про правовий режим надзвичайного стану" та іншими нормативно-правовими актами.

Основними завданнями, що виконуються ЄДСЦЗ у режимі надзвичайного стану, є виконання завдань відповідно до Закону України "Про правовий режим надзвичайного стану".

В особливий період ЄДСЦЗ функціонує відповідно до вимог Кодексу та з урахуванням особливостей, що визначаються згідно із Законами України "Про правовий режим воєнного стану", "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію", а також іншими нормативно-правовими актами [1].

З моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях ЄДСЦЗ переводиться у режим функціонування в умовах особливого періоду в повному обсязі або у межах відповідних регіонів.

Підготовка ЄДСЦЗ до виконання завдань цивільного захисту в умовах особливого періоду здійснюється завчасно у мирний час. Переведення ЄДСЦЗ у режим функціонування в умовах особливого періоду здійснюється відповідно до актів Президента України, Кабінету Міністрів України, планів цивільного захисту на особливий період. Виконання завдань цивільного захисту під час функціонування ЄДСЦЗ в умовах особливого періоду здійснюється у взаємодії з відповідним військовим командуванням. Функціонування ЄДСЦЗ та заходи цивільного захисту в особливий період здійснюються відповідно до планів цивільного захисту на особливий період.

Для організації діяльності ЄДСЦЗ Кабінетом Міністрів України розробляється план основних заходів цивільного захисту України на відповідний рік, а для організації діяльності функціональних і територіальних підсистем, їх ланок центральними та місцевими органами виконавчої влади, Радою міністрів АР Крим, ОМС розробляються відповідні плани основних заходів цивільного захисту на відповідний рік [2].

Для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків НС центральними та місцевими органами виконавчої влади, Радою міністрів АР Крим, ОМС, суб'єктами господарювання із чисельністю працюючого персоналу більш як 50 осіб розробляються плани реагування на НС.

Заходи щодо забезпечення функціонування сил цивільного захисту під час цільової мобілізації здійснюються відповідно до плану проведення цільової мобілізації та Закону України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію" з урахуванням особливостей, визначених Кодексом.

З метою організації заходів щодо ліквідації наслідків НС на об'єктах підвищеної небезпеки розробляються плани локалізації і ліквідації наслідків аварій на таких об'єктах.

З метою організації взаємодії між органами управління та силами цивільного захисту функціональних і територіальних підсистем, їх ланок під час ліквідації наслідків конкретних НС зазначеними органами та силами відпрацьовуються плани такої взаємодії.

Організаційно-методичне керівництво плануванням діяльності ЄДСЦЗ здійснює ДСНС.

З метою забезпечення здійснення заходів в ЄДСЦЗ щодо запобігання виникненню НС проводяться постійний моніторинг і прогнозування таких ситуацій. Для їх проведення створюється та функціонує система моніторингу і прогнозування НС у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Організація оповіщення про загрозу або виникнення НС здійснюється відповідно до положення, що затверджується Кабінетом Міністрів України [2].

Оповіщення про загрозу або виникнення НС полягає у своєчасному доведенні відповідної інформації до органів управління цивільного захисту, сил цивільного захисту, суб'єктів господарювання, що належать до ЄДСЦЗ, та населення і забезпечується шляхом здійснення заходів, визначених у статті 30 Кодексу.

Органи управління цивільного захисту здійснюють збір, підготовку, зберігання, оброблення, аналіз, передачу інформації з питань цивільного захисту та зобов'язані надавати населенню через засоби масової інформації оперативну та достовірну інформацію про загрозу виникнення та/або виникнення НС з визначенням меж їх поширення і наслідків, а також про способи та методи захисту від них.

Оприлюднення інформації про наслідки НС здійснюється відповідно до законодавства про інформацію. Інформування з питань цивільного захисту здійснюється за формами та у строки, встановлені ДСНС.

Керівництво проведенням аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт у ЄДСЦЗ під час ліквідації наслідків НС та управління силами цивільного захисту, що залучаються до таких робіт, здійснює керівник робіт з ліквідації наслідків НС, який призначається та діє відповідно до статті 75 Кодексу.

Для безпосередньої організації і координації аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків НС утворюється штаб з ліквідації її наслідків, який є робочим органом керівника робіт з ліквідації наслідків НС. Рішення про утворення та ліквідацію такого штабу, його склад приймає керівник робіт з ліквідації наслідків НС.

Основну частину робіт, пов'язаних з реагуванням на НС або усуненням загрози її виникнення, виконують сили цивільного захисту підприємства, установи чи організації, де виникла така ситуація, з наданням їм необхідної допомоги силами цивільного захисту адміністративно-територіальної одиниці, на території якої розташоване таке підприємство, установа чи організація, а також відповідними підрозділами ДСНС, Міноборони, МВС, МОЗ тощо [2].

До виконання зазначених робіт повинні залучатися насамперед сили цивільного захисту центрального органу виконавчої влади, до сфери управління якого належить об'єкт, на якому сталася аварія, що призвела до виникнення НС, сили цивільного захисту ланки територіальної підсистеми чи територіальної підсистеми на відповідній території.

Залучення сил цивільного захисту до ліквідації наслідків НС здійснюється органами управління, яким підпорядковані такі сили відповідно до планів реагування на НС.

У разі потреби до ліквідації наслідків НС за рішенням керівника робіт з ліквідації наслідків НС залучаються додаткові сили цивільного захисту.

Авіаційний пошук і рятування людей здійснюються суб'єктами забезпечення цивільного захисту відповідно до компетенції. Організація проведення авіаційного пошуку і рятування здійснюється ДСНС.

Залучення сил цивільного захисту до проведення заходів цивільного захисту в особливий період здійснюється згідно з планами цивільного захисту на особливий період.

Аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи проводяться відповідно до порядку, що визначається

інструкціями, правилами, статутами, іншими нормативно-правовими актами та нормативними документами щодо дій у НС, які затверджуються відповідними центральними органами виконавчої влади [2].

До робіт з ліквідації наслідків НС, які виконуються в ЄДСЦЗ, можуть залучатися Збройні Сили України, інші військові формування та правоохоронні органи спеціального призначення відповідно до Конституції і законів України.

До робіт із запобігання виникненню НС та ліквідації їх наслідків можуть залучатися на добровільних або договірних засадах громадські об'єднання за наявності в учасників, які залучаються до таких робіт, відповідного рівня підготовки у порядку, визначеному керівництвом такого об'єднання або керівником робіт з ліквідації наслідків НС.

Залучення сил цивільного захисту для надання допомоги іноземним державам здійснюється відповідно до законодавства.

Сили цивільного захисту, крім добровільних формувань цивільного захисту, укомплектовуються персоналом (кадрами) та забезпечуються засобами цивільного захисту з урахуванням необхідності проведення робіт у автономному режимі протягом не менше трьох діб.

В ЄДСЦЗ з метою своєчасного запобігання і ефективного реагування на НС організовується взаємодія з питань визначення органів управління, які безпосередньо залучаються до ліквідації наслідків НС, склад і кількість сил (засобів) реагування на них; погодження порядку здійснення спільних дій сил цивільного захисту під час ліквідації наслідків НС з визначенням основних завдань, місця, часу і способів їх виконання; організації управління спільними діями органів управління та сил цивільного захисту під час виконання завдань за призначенням; всебічного забезпечення спільних заходів, що здійснюватимуться органами управління та підпорядкованими їм силами цивільного захисту, в тому числі взаємного надання допомоги транспортними, інженерними, матеріальними, технічними та іншими засобами [2].

Залежно від обставин, масштабу, характеру та можливого розвитку НС взаємодія організовується на загальнодержавному рівні — безпосередньо між органами управління та силами функціональних і територіальних підсистем; на регіональному, місцевому та об'єктовому рівні — між територіальними органами центральних органів виконавчої влади, Радою міністрів АР Крим, місцевими органами виконавчої влади, їх силами, а також суб'єктами господарювання.

З метою запобігання виникненню НС, мінімізації їх можливих наслідків, організації узгодженого реагування сил цивільного захисту на небезпечні події та НС між оперативно-черговими (черговими, диспетчерськими) службами органів виконавчої влади всіх рівнів, підприємств, установ та організацій (у разі їх утворення) і оперативно-черговими службами ДСНС організовується обмін інформацією про загрозу або виникнення НС та хід ліквідації її наслідків у сфері відповідальності відповідної чергової служби.

Взаємодія під час здійснення заходів щодо запобігання виникненню НС та/або ліквідації їх наслідків організовується через спеціально призначені оперативні групи або представників відповідних центральних та місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів АР Крим, ОМС, які залучаються до здійснення таких заходів. Повноваження зазначених оперативних груп або представників визначаються відповідними центральними та

місцевими органами виконавчої влади, Радою міністрів АР, ОМС [2].

## ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, з прийняттям Кодексу та затвердженням Положення про ЄДСЦЗ в Україні сформовано ЄДСЦЗ (на відміну від декількох дублюючих одна одну систем, що передбачались законами України "Про цивільну оборону України", "Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру" та "Про правові засади цивільного захисту"), визначено її основні завдання, складові та режими функціонування.

При цьому слід зазначити, що сьогодні система центральних органів виконавчої влади, які утворюють функціональні підсистеми та спеціалізовані служби цивільного захисту, зазнала змін. Так, зокрема, на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 23.03.2014 № 94 "Про реорганізацію Міністерства промислової політики" Мінпромполітики реорганізоване шляхом приєднання до Мінекономрозвитку. Крім того, згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 442 "Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади" Держветфітослужбу перетворено у Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, яка спрямовується і координується безпосередньо Кабінетом Міністрів України, а не через Міністра аграрної політики та продовольства.

Отже, перетворення, що відбулися в системі центральних органів виконавчої влади, свідчать про необхідність внесення відповідних змін до Положення про ЄДСЦЗ.

Крім того, 27.04.2014 набув чинності Закон України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України", який визначає статус АР Крим як окупованої території у складі України.

Отже, на сьогодні, незважаючи на прийняття Кодексу та затвердження Положення про ЄДСЦЗ, не можна вважати ЄДСЦЗ остаточно сформованою та функціонуючою у повному обсязі на всій території України. Це дозволяє зробити висновок, що реформування у цій сфері триватиме. Тож наукові дослідження залишатимуться актуальними і надалі.

### Література:

1. Кодекс цивільного захисту України № 5403-VI від 2 жовтн. 2013 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
2. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: постановою Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 р. № 11 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF>

### References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2013), The Law of Ukraine "Code of civil defence of Ukraine", [Online], available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> (Accessed 22 January 2015).
2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 11 from 09.01.2014, "About claim of Statute about the unique state system of civil defence", [Online], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF> (Accessed 22 January 2015).

*Стаття надійшла до редакції 27.01.2015 р.*